

ІДЕЇ ВІЧНОЇ ЖІНОЧНОСТІ У РОМАНІ «САДИ В ДЮНАХ» ЛЕСЛІ МАРМОН СИЛКО

Оксана Шостак (Київ, Україна)

<https://orcid.org/0000-0001-7532-4294>

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6455206>

Abstract

The solution to the problem of Native American national identity as identification with the universal worldview and cultural worlds, their resistance to the contradictions of cosmopolitan self-awareness and leveling of personal authenticity should be sought in the transcendent self-determinations of these peoples. The search for national identity as the main artistic trend in the formation of the literary process of the indigenous peoples of the continent is quite traceable through the image of Eternal femininity. The aim of this article is to study the relationship of the Christian paradigm with the traditional beliefs of American Indians in the novel *Gardens in the Dunes* by Leslie Marmon Silko.

The study hypothesizes that national identity as a discursive identification through the image of Devine Women in modern indigenous text, analyzed in terms of historical, cultural, narrative, mental, topological, integrative, communicative, artistic perspectives, allows to concretize that Silko's novel in the structure of US literature and modern literature is a stable cultural and artistic phenomenon.

Keywords: Native American literature, *Gardens in the Dunes*, gnostic gospel, Indigenous people of South, Leslie Silko.

Дослідники творчості Л.М. Силко переконані, що сади із різних кінців світу у її останньому романі «Сади в дюнах» мають наводити читача на думку про Едемський сад, проте жоден із дослідників не звернув уваги на показову деталь. Хетті (аспірантка Стенфорду і одна із головних героїнь роману) ознайомлюється із гностичними текстами в бібліотеці доктора Райхарта, що також є земним утіленням краси Едемського саду: «Бібліотека Др. Ринехарта перевищила всі сподівання Хетті. Величезна кількість древніх манускриптів у

скляних горщечках і фоліанти часів ранньої церкви, розміщені на полицях від підлоги до самої стелі, мали такий вигляд, що в Хетті захопило дух. Вона із завмиранням пройшла між полицями, вдихаючи запах шкіряних стрічок, що утримували фоліанти, і клею. Її привернула краса стрічок; розміщення книг на полицях було чітко організоване, але не за авторами, назвами чи за часом написання. Там і тут томики, пов'язані червоною шкірою або темно-помаранчевим пергаментом, були зібрані в кетяги поміж бежевих, темно-коричневих і яскраво-зелених томів, палітурки з чорної шкіри слугували обляміркою, складалося враження наче в прекрасному дивному саду» (Silko, 1999, р. 96).

Беручи до уваги символіку чорного кольору (пояснена читачеві в садах професореси Лаури: «Для древніх європейців чорний був кольором родючості й зародження нового життя, кольором Великої Матері» (Silko 1999, р. 296), можна припустити, що бібліотеку доктора Ринехарта облямовували саме манускрипти, присвячені проблемам Вічної Жіночності, софійності, було їх там найбільше. Це говорить про чільне місце, яке посідала ця концепція божественної жіночності у в гностицизмі, на протигагу сучасному богослов'ю, що розглядає цю концепцію як «периферійну деталь, занадто малу, щоб привертати серйозну наукову увагу» (Silko 1999, р. 101). Затверджуючи тему докторської дисертації Хетті, професори найбільше закидали про недоречність її висновків. Хетті доводила, що сам Ісус зробив Марію Магдалену та інших жінок апостолами в ранній церкві. Дисертантку приваблювала ідея гендерної рівності у вченні гностиків. Ще за часів навчання в недільній школі Хетті поцікавилася у викладача-блідого єзуїта, чому Господь перший явився жінці-колишньої блудниці після свого воскресіння та чому апостоли не повірили їй. На думку Хетті, учні не любили Марію Магдалину й заздрили через те, що Ісус виокремив її серед інших. Ідея чоловічої заздрості стосовно жіночої вищості є ключовою в романі.

У романі «Сади в дюнах» Свята Матір являється особисто, а не лише у вигляді статуй і церковних зображень. Вона є у сценах, пов'язаних із так

званими духовними танцями індіанців, духовним дійством, під час якого люди прагнули оживити своїх померлих і повернути втрачений спосіб життя. Провідна риса сцени – людяність Месії та Її Матері, їхня спорідненість із корінним народом цієї землі. Офіційна церковна версія твердить про самотність Христа, у книзі Л.М. Силко він має сім'ю, яку індіанці вважали найбільшим надбанням. Перший порух Божої Матері у колі людей, які танцюють, – нагодувати їх: «Ви стомлені та спрагли, тому що цей танок уже продовжується досить довго, – сказала Свята Мати. Після цього вона відкрила свою шаль, а з нею це зробила і дружина Месії, й Індіго з подивом побачила, як звідти на землю посипалися пухкі оранжеві квіти кабачків. Свята Мати зробила порух, запрошуючи пригоститися квітами» (Silko 1999, р. 31).

Ще одне диво відбувається в присутності Божої Матері: вона говорила мовами усіх присутніх племен, і кожен розумів її. «Коли б не заговорив Месія чи Свята Мати, усі, хто танцював, розуміли їх, незалежно від племені, до якого вони належать. Пауїти клялися, що Месія говорив пауїтською, та жінка з валапаїв лише розсміялася й покачала головою, як смішно, адже Месія говорить її мовою. Коли мама з бабусею Фліт схилилися, щоб підняти квіти, Свята Мати поблагословила їх мовою піщаних ящірок» (Silko 1999, р. 31). Як підсумовує письменниця, це відбувається тому, що «у присутності Месії та Святої Матері, говорять лише однією мовою – мовою любові, що зрозуміла всім людям, ... тому що ми всі діти Матері Землі» (Silko 1999, р. 32).

Під час розгону духовних танців поліцією протагоністи роману Індіго й Сестра Солт втрачають власну матір, а потім й одна одну. У пошуках родини Індіго разом із родиною Палмерів вирушає в подорож до Європи, де зустрічається з багатьма зображеннями Божої Матері. У древній Христовій Церкві в Ірландії в олтарі були поміщені «очі Передвічної Матері, Матері Божої, Христової Матері» (Silko 1999, р. 265). На Корсиці Палмери з Індіго відвідують місце богоявлення Богородиці на білій стіні місцевої школи.

Л.М. Силко протиставляє образ Божої Матері, що зберігається в монастирі поблизу, із богоявленням на стіні. «Монастир збудовано як обитель

дорогоцінного образу, викарбуваного сріблом по золоту. Прочани на колінах підіймалися мармуровими сходами абатства, щоб залишити пожертвування. Паралізовані починали ходити, глухі й сліпі починали чути та бачити знову. Коли грецький король тяжко захворів, сам настоятель приніс до його ліжка образ, поцілувавши його, той за кілька днів повністю одужав. Та з часом чудотворна сила образу зникла. Але тепер сама Свята Діва явилася до них» (Silko 1999, p. 318). Офіційна церква всіма можливими способами бореться з цим явищем, оскільки воно не приносить жодного зиску для монастирської казни.

«Настоятель монастиря твердив, що образ на стіні є роботою диявола, оскільки чудотворне явлення затьмарювало поклоніння образу Святої Марії, зодягненої в золото й срібло, започатковане монахами. Та люди продовжували приходити до милого образу Божої Матері, допоки настоятель не зв'язався з Римом і звідти не прибув монсенйор та не заборонив шанування образу під загрозою відлучення від церкви» (Silko 1999, p. 318).

Духовні пастирі не погребували під'єднати до цієї боротьби світську владу: «Нещодавно церковна верхівка звернулася до мера міста, вимагаючи від нього зупинити поклоніння біля шкільної стіни. Мер відповів, що він нічого не може вдіяти, оскільки образ Святої Діви не можна ні змити, ні зафарбувати. Монахи та інші представники церкви вже намагалися представити видіння, як містифікацію. Та прекрасне кольорове світло, що створювало цей образ, тільки посилювалося від кількості фарби, що її наносили на стіну. Це було справжнє чудо, і люди, що колись ішли в монастир за чудом, збиралися тут, біля церковної стіни, де не вимагали жодних жертв, щоб побачити Божу Матір» (Silko 1999, p. 318).

В Італії подорожувальники натрапляють на образи дохристиянських мадонн, які вражають уяву Індіго і Хетті значно більше канонічних статуй: «Вона стала в алькові зі статуєю Марії з дитям Ісусом на руках, якими несправжніми вони здалися після теракотових мадонн у чорному саду Лаури. Моя Мати, мій Дух, – слова зі старих гностичних Євангелій постали в її думці, –

Ти, що перед усіма речами, Благодать, Мати Містичної, Передвічної Тиші, – після місяців у забутті, мов у мілкій могилі, її дисертація знов заговорила до неї. – Нетлінна Мудрість, Софія, матеріальний світ і плоть є лише тимчасовими – немає гріхів плоті, бо дух є всім!» (Silko 1999, p. 450). Письменниця одстоює первинність живого духу справжньої віри над матеріальними умовностями, що насаджує вірянам офіційна церква.

Як з'ясувала Хетті, досліджуючи історію ранньої церкви, гностики, на відміну від «офіційних християн», ніколи не прагнули посад у державному управлінні, відкидаючи необхідність власної присутності в будь-яких формах влади. Натомість домігшись визнання християнства державною релігією, християни розпочали криваві репресії проти тих, хто смів суперечити інституційно визнаній ними доктрині. Першими жертвами стали ілюмінат Присциліан та його послідовники у 385 році. Вони проповідували отримання прямого просвітлення від Бога, для чого не потрібен ні інститут церкви, ні десятина, що підтримувала матеріально священників. На думку Хетті, яка в цьому випадку є виразницею думок самої авторки, христові походи призвичаїли християн убивати людей заради ідей релігії. Особливе зацікавлення Хетті викликали ідеї Базилія Валентина, який закликав поклонятися Матері як утіленню передвічної божественної Тиші й Благодаті, а понад усім нетлінній Софії. Валентин навчав, що людина має дослухатися до ангелів-охоронців, бо ті можуть відкрити справжнє знання, ангели не зможуть насолоджуватися вічним блаженством без досягнення блаженства довіреними їм людьми. Згідно з вченням Валентина, немає гріха плоті. Це твердження є близьким до уявлень індіанських народів.. Про Сестру Солт, її подруги говорили, що «вона була подібна до людей у старі часи ... до того, як з'явилися місіонери. У ті часи чемехуїти насправді знали, як насолоджуватися одне одним, і тільки піщані ящірки могли насолоджуватися сексом більше за них. І це була правда: Сестра Солт займалася сексом, так як робили всі вони до приходу місіонерів» (Silko 1999, p. 206).

Ідея гріховності статевих стосунків, які, по суті, є актом зародження й

продовження життя на землі, на думку Л.М. Силко з'явилися у Північній Америці лише із приходом християнства, до цього люди не відчували себе винними, продовжуючи життя на землі. Для Піщаних Ящірок, рідного племені Індіго, «секс із незнайомцем цінувався за споріднення й дружбу, що він приносив» (Silko 1999, p. 202). У садах Лаури в Італії Хетті зіткнулася, із невеликою кам'яною фігуркою, схожою на людське око або на згорнуту в кільце змію, яка насправді виявилася зображенням вульви. Едвард, чоловік Хетті сором'язливо іменував її «фігурою людської плодючості». Фігурка належала до четвертого сторіччя до нашої ери й походила з Македонії. Це доводило, що древні європейці цілком природно ставилися до фізичного аспекту зародження життя. М.П. Холл пише, що «йоні та фалос шанували майже всі древні народи, як символ творчої сили Бога» (4, p. 332). Спокійне та благоговійне ставлення Лаури до розміщення цих символів у саду біля її будинку увиразнює переконання, що «Європа не до кінця християнізована. Місіонери не до кінця змогли домогтися свого. Там б'ється язичницьке серце, і древні духи досі живуть там» (Silko 1999, p. 166).

Л.М. Силко пропонує контраст штучного й природного. Яскравим прикладом першого є сестра Едварда Сюзан із її прагненням замінити свій сад в італійському стилі, із його оголеними статуями на більш консервативний англійський. Вона мотивувала це пристойністю та турботою про моральність власних двох дочок на виданні. Насправді в такий спосіб Сюзан просто прагне приховати свої любовні стосунки із садівником. Давні народи Америки вірили в те, що «секс із незнайомцем створює щасливу атмосферу для комерції й обміну. Бабуся Фліт говорила, що це є просто виявом хороших манер. Усі немовлята, народжені від таких союзів, називалися «друг», «мир» та «єдність»; цих немовлят любили так само пристрасно, як любили всіх малят Піщаних Ящірок» (Silko 1999, p. 219).

Християнства змінили устрій життя корінних народів. Проголосивши людське тіло храмом живого Бога, вони одночасно стверджували, що функції цього храму є нечисті. Ця позиція принижувала і знеславлювала людське тіло.

Сестра Солт тому і попереджає Індіго «ніколи не підглядати за тим, як білі займаються сексом, бо вони розсердяться й помстяться» (Silko, 1999, p. 192).

Індіго сприймає людське тіло як невід'ємну частину навколишнього світу. «Індіго все ще була здивована тим, що існують речі, які, на думку білих людей, не повинна бачити дитина. Роздута Едвардом тривога щодо статуї чоловічого органа була такою дурною, що вона голосно розсміялася, коли досягла верхньої сходинки дощових садів» (Silko, 1999, p. 302). Л.М. Силко знаходить надзвичайно оригінальний і дієвий спосіб заперечити таке ставлення до вмістилища людського духу, пропонуючи аналогію з квітами, а саме з опиленням і гібридизацією гладіолусів. Ці квіти у саду Лаури репрезентують фалічний символ. «Квітка є репродуктивною системою рослини і якнайкраще підходить для позначення ідеалу краси й відродження, що повинні змінити хтивість і звиродніння» (Holl, p. 334). Едварда, якого обурювала відвертість древніх статуй, аж ніяк не насторожували пояснення Лаури, які та давала Індіго стосовно перезапилення, гібридизації й розмноження квітів.

References

- Holl, Menli P. Enciklopedicheskoe izlozhenie masonskoj, germenevticheskoi, germenevticheskoi, kabbalisticheskoi i rozenkrejcerovskoi simvolicheskoi filosofii [Encyclopedic exposition of Masonic, Hermeneutic, Hermeneutic, Kabbalistic and Rosicrucian symbolic philosophy]. Novosibirsk: VO Nauka, 1992. T.1. 368s.
- Silko, Leslie Marmon Gardens in the Dunes: A Novel. Scribner Paperback Fiction Published by Simon and Schuster, 1999. 480 p.